

UDK 811.411.21'42:32-051(049.3)

Primljeno: 16. 12. 2024.

Stručni rad
Professional paper

Azra Hodžić-Čavkić

ARAPSKO PROLJEĆE IZ PERSPEKTIVE DISKURSNE ANALIZE

(Amra Mulović, *Diskursna analiza govora predsjednika svrgnutih tokom Arapskog proljeća*, CNS, Sarajevo, 2022)

Studija *Diskursna analiza govora predsjednika svrgnutih tokom Arapskog proljeća* autorice Amre Mulović vrijedan je doprinos arabistici, ali u širem smislu pripada i lingvističkoj bosnistici. Autorica kombinira metode lingvistike i drugih humanističkih nauka. U širini i eklektičkom pristupu diskursu i leži njena upotrebnost. Budući da govornik u javnim govorima prenosi društveno značajne poruke te da je u vrijeme kriza obraćanje s pozicija moći uobičajena metoda uvjeravanja puka, politički govori, kao podžanr političkog diskursa, predstavljaju vrlo plodno područje za analizu društvenih promjena i manipulativne upotrebe jezika kao sredstva za kreiranje novih društvenih realnosti. Politički diskurs autorica razumije kao institucionalizirani diskurs sa strogim iskazima i praksama (str. 16), te ova vrsta analize pokazuje da su politički govori istinska metonimija etičkih, kulturnih i duhovnih karakteristika jednog kolektiva.

Knjiga *Diskursna analiza govora predsjednika svrgnutih tokom Arapskog proljeća* bavi se kriznim periodom te raspadom moći predsjednika Libije, Egipta i Tuni-
sa, zloupotrebom “ugovorene moći” i hipokrizijom u najširem smislu. Kao takva, predstavlja primjer izuzetne posvećenosti analiziranim fenomenima, te će čitaoci imati priliku steći potpun utisak o načinima manipulacije i hipokriziji pozicija moći koje jezik i drugi elementi diskursa ipak otkrivaju uprkos činjenici što je lokalni kontekst komunikacijska podloga ovakvih tipova govora.¹ Autorica, međutim, uspijeva pri-

---

¹ Naročitu pažnju posvećuje Gaddafijevim govorima u kojima se za govornicu stupa kao na scenu, pri čemu je istaknuta semiotička uloga prostora i “kostimografije”, te očekivano manipulira i prostorom i kostimografijom.

bližiti kontekst, značenja i smisao istraživanih pojava i onima koji nisu govornici arapskog jezika i koji ne poznaju prilike i društvene sisteme datih država pokazujući da je ovakva analiza jezika u upotrebi primjenjiva na sve sisteme i sve govornike te da može otkriti koji su temeljni idejni koncepti pojedinaca i grupacija. A to je moguće budući da diskursna analiza jezika u upotrebi u svom fokusu ima vezu između teksta i konteksta u kojem je analizirani tekst nastao. Ukupnost diskursne analize podrazumijeva i socijalni i kulturni i politički kontekst jer je u diskursu sadržano ljudsko iskustvo, koje isto tako može poslužiti i u kreativno-manipulativne svrhe.

Knjiga se sastoji od *Uvoda*, *Metodologije i korpusa istraživanja*, *Društvenog konteksta predsjedničkih govora*, *Persuazivnih strategija u političkim govorima* te od poglavlja *Manipulacija, moć, ideologije* nakon kojeg slijede zaključak, sažetak na bosanskom i engleskom jeziku, informacije o izvorima, literaturi, indeks imena i pojmova te transkripti analiziranih govora.

U *Uvodu* autorica daje opće napomene o diskursu, pozicijama moći, polarizacije u njemu i sl. U poglavlju *Metodologija i korpus istraživanja* obrazlaže uobičajene elemente političkih govora, mjesto analize diskursa u odnosu na analizirani podžanr te daje tumačenje odabira tekstova koji predstavljaju žarište njenog zanimanja. Posrijedi su tri govora Ben Alija (28. 12. 2010; 10. 1. 2011; 13. 1. 2011), tri govora Mubaraka (28. 1. 2011; 1. 2. 2011; 10. 2. 2011) i četiri govora Gaddafija (16. 1. 2011; 22. 2. 2011; 22. 3. 2011; 1. 7. 2011). Poglavlje *Društveni kontekst predsjedničkih govora: ukratko o Arapskom proljeću* nudi sažet prikaz okolnosti u kojima su održani analizirani govori.

Centralno poglavlje, *Persuazivne strategije u političkim govorima*, najobimniji je dio monografije i bavi se pragmatikom i retorikom političkih govora. U potpoglavlju s temom pragmatike političkih govora autorica analizira upotrebu personalne deikse te na primjerima triju svrgnutih predsjednika pokazuje da je distribucija zamjenica *ja* i *mi* veoma značajna, da se u analiziranim govorima često odustaje od upotrebe zamjenice *ja* kako bi se zamaglio stepen odgovornosti u procesu donošenja odluka i u političkom djelovanju te kako bi se izbjegla njihova kategorizacija kao autokrata. Drugi analizirani odnos jeste odnos dihotomnih parova zamjenica – *mi* i *vi* i *mi* i *oni* – koji služe za polariziranje i kategoriziranje grupa s jasnom poželjnošću zamjenice prvog lica množine. U potpoglavlju koje bliže obrađuje govorne činove Mulović pokazuje da se različiti govorni činovi (ponajviše asertivi, komisivi i direktivi) često koriste i u implicitnim oblicima pored konvencionalnih formi kako bi se izrazile različite namjere. Performativnost se u njima vrlo često postiže pasivnim konstrukcijama i imperativom.

Poglavlje koje se bavi retorikom političkih govora obuhvata dvije fokalne tačke: konceptualnu metaforu i repeticiju. Konceptualna metafora, analizirana po modelu koji predlaže Chateris-Black, uobičajeno se koristi kako bi se apstraktni događaji/fenomeni predstavili na određen – konkretan, jasan i recipijentima blizak – način, koji usput odgovara slici svijeta što sadržava elemente slavne prošlosti, isticanja zasluga i uspjeha dotičnog govornika i na taj način balansiraju između obećanih promjena i zadržavanja moći. Konceptualne metafore u analiziranim govorima imaju izvorne domene OSOBA, ŽIVOTINJA, BILJKA, OBJEKT, KONFLIKT/RAT, KRETANJE/PUTOVANJE, PROSTOR i TAMA koje se očekivano koriste sa izrazitom persuazivnom i argumentativnom ulogom. Diskursna analiza govora na arapskom jeziku nije mogla zaobići ni repeticiju kao njegovo izrazito svojstvo s jakim simboličkim potencijalom povezanosti govornika i auditorija. Stoga, i morfološka i funkcionalna repeticija imaju posebno mjesto u političkim govorima svrgnutih predsjednika.

U posljednjem analitičkom dijelu monografije *Manipulacija, moć, ideologija* autorica primjenjuje teorijske postavke Teuna van Dijka koji artikuliranjem kontekstualnih kriterija objašnjava nemogućnost auditorija da se odupre manipulaciji. U govorima su prisutne generalizacija, poigravanje emocijama i promjene jezičkog koda. Kad je riječ o neverbalnim manipulativnim tehnikama, analiza pokazuje razliku u vještini govornika, te Mulović zaključuje da je Mubarakov nastup, budući da se koristi standardnim arapskim jezikom, obilježen i neočekivanom formalnošću, bezizražajnošću i hladnoćom, da je Ben Ali neharizmatičan, monoton i predvidiv na svom tuniškom dijalektu, te da je, naročito u posljednjem govoru, često u stanju nervoze i panike. Ipak, posebnu pažnju posvećuje elementima govora Gaddafija te se on među analiziranim govornicima čini kao najvještiji i s najviše manipulativnih elemenata koji imaju snažan učinak, a izdvaja se manipulacija elementima narodnog govora, prostorom i odjećom. Konačno, realnost je pokazala da je autoritarnu komponentu arapskih režima ipak bilo moguće slomiti, što dodatno naglašava vrijednost ovakvih analiza te daje nadu da je podizanjem svijesti o medijskoj pismenosti moguće i korigirati kvalitet društvene svijesti.

Knjigu *Diskursna analiza govora predsjednika svrgnutih tokom Arapskog proljeća* preporučujemo lingvistima, sociolozima, pedagogima, nastavnicima svih jezika i studentima filoloških i politoloških smjerova te svima onima koji žele upotrijebiti jezik, osvijestiti implicitno znanje o jeziku, odnosu jezika i društva te znanje o kontekstu kako bi se smanjio univerzalni pragmatički kapacitet recipijenata i osujetile namjere autokrata.

Adresa autorice
Author's address

Azra Hodžić-Čavkić
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
azra.e.hodzic@gmail.com